

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNE YÖNELİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Yrd. Doç. Dr. M. Nur Pakdemirli
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
nurpakdemirli@gmail.com

Özet

Yüksek din öğretimine yönelimi etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim gören 101 öğrenci, Manisa'da görev yapan 231 din hizmetleri çalışanı, 92 Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin alan aidiyetlerinin nötrün üzerinde olduğu, yüksek din öğretimine yönelimleri ile anne ve babalarının dini tutumları ve ailede din öğretimi kurumundan mezun olan kişi bulunması arasında yakın ilişki olduğu, öğrencilerin bu kişiler tarafından yönlendirilmiş ya da bu kişilerden etkilenmiş olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinde din öğretimi kurumu ya da din hizmetleri çalışanı bulunma durumunun ise yüksek din öğretimine yönelimde etkin olmadığı bulgulanmıştır. Bu durum, nedenleri açısından araştırılmaya değer görülmüş, din hizmetleri çalışanlarının ve Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinin mesleki aidiyet durumları araştırılmıştır. Katılımcıların mensubu oldukları mesleğe karşı aidiyet düzeylerinin düşük olduğu görülmüş, bu tutumun yüksek din öğretimine yönelime olumsuz yansıdığı anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yüksek din öğretimi, alan aidiyeti.

FACTORS THAT AFFECT THE PREFERENCE TO HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Abstract

Using survey techniques, the factors that affect the preference of higher religious education are investigated. The questionnaire has been given to 101 students in the Faculty of Theology of Celal Bayar University, to 231 religion service workers in Manisa and to 92 teachers lecturing religion culture and ethics. It is found that there is a strong relationship between the inclination of the students to religious institutes and the existence of relatives graduated from religious institutes or their parents being religious. The students are either affected by these relatives or are guided by them. It is also found that the existence of religion service workers or religion institute workers in their families do not affect the students' preferences to higher religious education. The reasons of this fact deserves further investigation and the vocational affiliations of the religion service workers and teachers are investigated. It is found that the workers and teachers usually do have a low affiliation level to their jobs and this attitude affects negatively the preference to higher religious education.

Keywords: Higher religious education, field belonging.

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

Yükseköğretime yönelen gençlerin en önemli kurumsal beklentisi "bilgi" olmaktadır. Çünkü genç bireyin bir alanda uzmanlaşması ve toplumda görevler üstlenmesi gerekmektedir. Mesleğinde uzmanlaşmak ve bunun için gereken bilgi ve donanımına sahip olmak onun için öncelikli ihtiyaç konumundadır. (Ay, 2000; Çelikkaya, 1998; Pakdemirli, 2015) Bununla birlikte, alan tercihinde mezunların istihdam olanakları ve gelir düzeyi, aile etkisi, kariyer ve saygınlık gibi çeşitli faktörler de söz konusu olmaktadır.

Yükseköğretimde alan tercihinin bilinçli olması, öğrencinin aidiyet ve özyeterlik düzeyini yükseltmekte ve akademik başarısını olumlu etkilemektedir. Özellikle bireylerin kendilerini algılama biçimlerinde etkin rol oynayan aidiyet duygusu ile bilinçli tercih arasında belirgin bir ilinti bulunmaktadır. Bilinçli tercih, alana yönelik

aidiyet duygusunu geliştirmekte ve genç bireylerin geleceğe güvenle bakmalarını sağlamaktadır. Daha açık bir ifade ile, bilinçli yönelim yoluyla gelişen aidiyet duygusu iç dinamikleri etkileyen bir güç oluşturmada ve bu güç büyüdüğünde de aidiyet vazgeçilmez bir şekle bürünmektedir. Birey, ait olduğu bütünün bir parçası olarak hem kendi eylemlerinin, hem de bütün içerisinde gerçekleşen oluşumların sorumluluğunu taşımakta, aynı zamanda bütün içerisindeki diğer bireylerin de sorumluluğu altına girmektedir. Aidiyet olgusu, geleceğe güvenle bakma ihtiyacını karşılamaya dönük bir güç ortaklığında ait olan ve ait olunan arasındaki karşılıklı etkileşimin göstergesi olmaktadır. (Alptekin, 2012; Keskin ve Pakdemirli, 2016) Dolayısıyla, bilinçli tercih ve bu tercihle kendisini gösteren aidiyet duygusu genç bireyi motive eden, hedefe dönük davranışa sevk eden itici bir güç oluşturmaktadır. Alan tercihinin dış faktörlerin etkisiyle gerçekleşmesi ise motivasyonu ve başarıyı olumsuz etkilemektedir. (Koç, 2003; Öz, 2014) Bu durumdaki bireyde alana yönelik aidiyet ve geleceğe dönük güven duygusunun varlığından bahsetmek de olanaksızdır.

Buradan hareketle denilebilir ki, alan tercihinde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarının belirleyici olması ve bu tercih bilinçli yapılması, aidiyet ve güven duygusu gelişimi açısından, hem yükseköğretim hem de meslek yaşamı sürecinde önem arz etmektedir. Bu durum, İlahiyat ve İslami İlimler fakülteleri gibi kurumlarda öğrenim gören yüksek din öğretimi öğrencileri için de geçerlidir. Yüksek din öğretimi, hem dine dair akademik çalışmaları gerçekleştiren hem de Diyanet İşleri Başkanlığı kapsamında görev yapan din hizmetleri elemanları ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerini yetiştiren, istihdam olanakları geniş bir alandır. Yüksek din öğretimi öğrencilerinin alan yönelimindeki motivasyon kaynağı ile tercih bilincinin ve aidiyet duygusunun düzeyi merak konusudur. Öğrencilerin yüksek din öğretimine yönelimlerini çeşitli değişkenler açısından alan aidiyetinden yola çıkarak inceleyen bu araştırmanın temel problemleri şunlardır:

- Yüksek din öğretimini tercih eden öğrencilerin alan aidiyet düzeyleri nedir?
- Öğrencilerin bu alana yönelimleri hangi faktörlerin etkisi altında gerçekleşmiştir?
- Öğrencilerin alan tercihlerinde aile özelliklerinin rolü nedir?

Bu sorulara cevap arayan araştırmada, öğrencilerin bireysel görüşlerine ve aile kategorisine yönelik bazı analizler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğrencilerin yüksek din öğretimine yönelimlerini etkilemesi açısından, din hizmetleri çalışanları ile Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinin mesleki aidiyet düzeylerinin ölçümünü de gerekli kılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Öğrencilerin yüksek din öğretimine yönelimlerini etkileyen faktörleri alan aidiyeti çerçevesinde inceleyen bu çalışmanın amacı, konuyla ilgili öğrenci ve aile eğilimlerini ortaya çıkarmak, elde edilen bulguları nedenleri açısından irdelemek ve böylece din öğretimi alanına dair sorunların çözümüne katkıda bulunmaktır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırması sonuçlarının tüm örgün ve yaygın din eğitiminin ve din hizmetlerinin gelişimine katkı sağlaması da beklenmektedir.

Araştırmanın Denenceleri

Bu araştırmanın denenceleri şunlardır:

1. Yüksek din öğretimini tercih eden öğrencilerin alan aidiyet düzeyleri düşüktür.
2. Öğrenciler devlet kadrolarına kısa sürede atanabilmek için yüksek din öğretimi alanına yönelmişlerdir.
3. Öğrencilerin yüksek din öğretimi alanına yönelimlerinde aile etkisi söz konusudur.

Araştırmanın Sayıltıları ve Sınırlılıkları

Örnekleme, araştırma evrenini temsil edebilecek ve anket formunu doldurabilecek niteliğe ve yeterliğe sahip olmakla birlikte araştırmaya gönüllü olarak katılmış, soruları içtenlikle ve doğru olarak cevaplamıştır. Araştırmanın kapsamı seçilen örneklem ile, araştırmadan elde edilen bulgular da örnekleme oluşturan bireylerin anket formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların doğru olduğu varsayımı ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma metodlarından tarama (survey) yönteminin bir alt türü olan ve en yaygın veri toplama aracı olarak tanımlanan anket tekniğinden yararlanılmıştır. (Ekiz, 2003; Karasar, 2005) Araştırma kapsamında anket uygulanan bireylerin eğilimleri, hazırlanan soru ifadeleri aracılığıyla ölçülmek istenmiştir. Bu bağlamda, araştırma problemi doğrultusunda hazırlanan kapalı uçlu sorulardan ve beşli likert tipi ölçeklerden oluşan yapılandırılmış anket formları kullanılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 101 öğrenci, Manisa'da görev yapan 231 din hizmetleri çalışanı, 92 Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmeni oluşturmaktadır. Tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenen din hizmetleri çalışanları araştırma evreninin %10'una, Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenleri de araştırma evreninin %17'sine karşılık gelmektedir. Ancak sayıca az olması nedeniyle İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin %88'i araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma örneklemini nominal değişkenlerin analiz sonuçlarının güvenilirliği açısından yeterlidir.

Araştırmada Kullanılan İstatistik Teknikleri

Anket uygulamasından elde edilen veriler SPSS 22 (Statistical Package for Social Sciences 22.0) paket programında analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde betimleyici istatistik teknikleri olan frekans dağılımları ile ortalama değer gibi merkezi eğilim ölçüleri kullanılmıştır. Konuyla ilgili literatürden de yararlanarak (Alptekin, 2012; Erdem ve İşbaşı, 2001) araştırma kapsamında geliştirilen ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerine uygulanan 19 maddelik "Alan Aidiyet Ölçeği" üzerinde Alfa modeli (Cronbach's Alpha) kullanılarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (0,927). Alan eğitiminin bireye sağladığı dinî ve ahlâkî katkılara ilişkin 13. ve 14. soru ifadeleri çıkarılarak 17 madde üzerinden hesaplanan Cronbach-Alpha (α) değeri 0,917 olmakta ve ölçeğin güvenilirlik düzeyi yine yüksek bulgulanmaktadır. Bu durum, ölçeğin dinî ve ahlâkî katkılara yönelik iki soru ifadesinin çıkarılması yoluyla yükseköğretimin her alanında kullanılmasına olanak tanımaktadır. Yine araştırma kapsamında hazırlanan ve din hizmetleri çalışanları ile Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerine uygulanan 39 maddelik "Meslekî Aidiyet Ölçeği" üzerinde Alfa modeli (Cronbach's Alpha) kullanılarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda bu ölçeğin de yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmüştür (0,945). Veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak için KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) ve Barlett küresellik (Barlett's test of sphericity) testlerine bakılmış ve ölçeğin faktör analizi için uygun olduğu anlaşılmıştır (0,916; 0,00). (Keskin ve Pakdemirli, 2016) Elde edilen faktör skorları kullanılarak, katılımcıların mensubu oldukları mesleğe karşı aidiyet düzeyleri belirlenmiştir.

BULGULAR

Anket uygulamasından elde edilen veriler üzerinde yapılan analizlerde, derecelendirmeli soru ifadelerinden oluşan beşli likert tipi 'Alan Aidiyet Ölçeği' ortalama puanı, 19 soru maddesi üzerinden 3,95 olarak bulgulanmıştır. Ölçeğin, "Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî kültürüme katkı sağladığını düşünüyorum." ve "Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî davranışlarıma katkı sağladığını düşünüyorum." şeklindeki dinî ve ahlâkî içerikli iki ifadesi çıkarılarak genel kapsamlı 17 soru maddesi üzerinden hesaplanan ortalaması ise 3,91 değerinde tespit edilmiştir. Her iki olasılıkta da ölçek ortalamalarının 4'e yakın değerlerde bulgulanması öğrencilerin alana ilişkin aidiyet düzeylerinin yüksek olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Öğrencilerin yüksek din öğretimi alanına ilişkin ifadelerin herbirine katılım düzeyleri doğrultusunda tespit edilen madde ortalamaları ve standart sapma değerleri tablo 1'de sunulmuştur. Tabloda yer alan en yüksek ortalama puanı 4,44 değeri ile "Diğer alanlardaki öğrencilerle kendimi kıyasladığımda şanslı olduğumu düşünüyorum." ifadesine aittir. 4'ün üzerinde yüksek değer alan diğer ifadeler sırasıyla, "Bu alanda öğrenim görmenin kişilik gelişime katkı sağladığını düşünüyorum." (4,35), "Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî davranışlarıma katkı sağladığını düşünüyorum." (4,32), "Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî kültürüme katkı sağladığını düşünüyorum." (4,29), "Bu alanda öğrenim görmenin eğitim-öğretim hayatıma katkı sağladığını düşünüyorum."

(4,24) ve “Bu alanda öğrenim görmenin mesleğe hazırlanmama katkı sağladığını düşünüyorum.” (4,22) ifadeleridir.

Tablo 1: Yüksek Din Öğretimi Alan Aidiyetine Yönelik İfadelerin Betimleyici İstatistikleri

Madde no	Alan Aidiyetine Yönelik İfadeler	Ortalama	Std. Sapma
1	Bu alanının dışarıda olumlu bir imajı vardır.	3,54	1,478
2	Bu alanda öğrenci olmak bir ayrıcalıktır.	3,87	1,405
3	Bu alanda öğrenci olduğumu herkese gururla söylerim.	3,94	1,397
4	Alan değiştirmeyi asla düşünmem.	3,46	1,500
5	Geçmişe dönebilseydim yine bu alanı seçerdim.	3,43	1,590
6	Tercih sürecindeki yakınlarıma bu alanı tercih etmelerini öneririm.	3,99	1,569
7	Diğer alanlardaki öğrencilerle kendimi kıyasladığımda şanslı olduğumu düşünüyorum.	4,44	2,317
8	Öğrenciliğim sona erdiğinde bile bu alana aidiyetimi sürdüreceğime inanıyorum.	4,06	1,144
9	Bu alanda öğrenim görmenin kişilik gelişimime katkı sağladığını düşünüyorum.	4,35	,996
10	Bu alanda öğrenim görmenin sosyalleşmeme katkı sağladığını düşünüyorum.	3,78	1,277
11	Bu alanda öğrenim görmenin mesleğe hazırlanmama katkı sağladığını düşünüyorum.	4,22	1,051
12	Bu alanda öğrenim görmenin eğitim-öğretim hayatıma katkı sağladığını düşünüyorum.	4,24	,998
13	Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî kültürüme katkı sağladığını düşünüyorum.	4,29	1,055
14	Bu alanda öğrenim görmenin dinî ve ahlâkî davranışlarıma katkı sağladığını düşünüyorum.	4,32	1,001
15	Bu alanı tercih etmiş olmaktan memnunum.	4,02	1,210
16	Bu alanı kendi isteğimle tercih ettim.	4,19	1,181
17	Bu alanı tercih etmeye yönlendirildim.	3,04	1,632
18	Bu alanı tercih etmeden önce öğretim programı konusunda araştırma yaptım.	3,35	1,560
19	Alan mezunlarının istihdam (çalışma) olanakları konusunda araştırma yaptım.	3,79	1,364

Alan Aidiyet Ölçeği'nde yer alan, öğrencilerin yüksek din öğretimi tercihlerine yönelik ifadelerin betimleyici istatistikleri en yüksek ortalama puandan en düşük ortalama puana doğru sıralanarak tablo 2'de verilmiştir. Oluşturulan ifade grubu tercih bilinci açısından incelendiğinde en yüksek ortalama puana sahip ifadelerin 4,19 değeri ile “Bu alanı kendi isteğimle tercih ettim.” ve 4,02 değeri ile “Bu alanı tercih etmiş olmaktan memnunum.” ifadeleri olduğu görülmektedir. Bu ifadeleri, “Alan mezunlarının istihdam (çalışma) olanakları konusunda araştırma yaptım.” (3,79), “Geçmişe dönebilseydim yine bu alanı seçerdim.” (3,43) ve “Bu alanı tercih etmeden önce öğretim programı konusunda araştırma yaptım.” (3,35) ifadeleri izlemektedir. Nötrün üzerinde çıkan bu değerler, öğrencilerin yüksek din öğretimine yönelimlerinin bilinçli olarak gerçekleştiğini göstermektedir. “Bu alanı tercih etmeye yönlendirildim.” ifadesi ise 3,04 değeri ile nötre yakın düzeyde bulgulanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin yüksek din öğretimi tercihlerine yönelik ifade grubunun ortalama değerinin 3,66 ile nötrün üzerinde bulgulanması alan seçiminin büyük ölçüde bilinçli olarak gerçekleştiğinin bir başka göstergesidir.

Tablo 2: Yüksek Din Öğretimi Alan Tercihine Yönelik İfadelerin Betimleyici İstatistikleri

Madde no	Alan tercihinine yönelik ifadeler	Ortalama	Std. Sapma
16	Bu alanı kendi isteğimle tercih ettim.	4,19	1,181
15	Bu alanı tercih etmiş olmaktan memnunum.	4,02	1,210
19	Alan mezunlarının istihdam (çalışma) olanakları konusunda araştırma yaptım.	3,79	1,364
5	Geçmişe dönebilseydim yine bu alanı seçerdim.	3,43	1,590
18	Bu alanı tercih etmeden önce öğretim programı konusunda araştırma yaptım.	3,35	1,560
17	Bu alanı tercih etmeye yönlendirildim.	3,04	1,632

Örnekleme oluşturan öğrencilere yüksek din öğretimi tercihlerini etkileyen en önemli üç sebebin ne olduğuna ilişkin kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sebeplere ilişkin ifadelerine katılım yüzdeleri en yüksek orandan en düşük orana doğru sıralanarak tablo 3'te verilmiştir. Buna göre, 'DKAB öğretmeni olmak' ifadesi % 25,6 düzeyinde katılımı ilk sırada, 'Dini ilimlerde bilgi sahibi olmak' ifadesi % 24,5 düzeyinde katılımı ikinci sırada, 'Topluma dini öğretmek' ifadesi % 22,2 düzeyinde katılımı üçüncü sırada yer almıştır. Bu değerlerin birbirine yakın olması öğrencilerin 'dini ilimlerde bilgi edinerek DKAB öğretmeni olmak ve bu yolla dini konularda toplumu aydınlatmak' şeklinde bilinçli bir hedefle tercih yaptıklarını göstermektedir. Burada 'Kısa sürede devlet kadrolarına atanmak' ifadesi % 13,3 düzeyinde katılımı dördüncü sırada yer alırken, 'Aile veya çevre tavsiyesi' % 6,5 düzeyinde katılımı beşinci sırada, 'Aile veya çevre baskısı' ise % 2,1 düzeyinde katılımı yedinci sırada yer almıştır. Bu sonuçlara bakarak öğrencilerin yüksek din öğretimi tercihlerinde din alanına yönelik bireysel eğilimlerin ön planda olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3: Öğrencilerin Yüksek Din Öğretimi Tercihlerini Etkileyen Sebeplere İlişkin İfadelere Katılım Yüzdeleri

Sıra no	Yüksek din öğretimi tercihinin etkileyen en önemli üç sebep	Yüzde
1	DKAB öğretmeni olmak	25,6 %
2	Dini ilimlerde bilgi sahibi olmak	24,5 %
3	Topluma dini öğretmek	22,2 %
4	Kısa sürede devlet kadrolarına atanmak	13,3 %
5	Aile veya çevre tavsiyesi	6,5 %
6	Bu alanda akademisyen olmak	4,1 %
7	Aile veya çevre baskısı	2,1 %
8	Diğer sebepler	1,7 %
Toplam		100,0 %

Öğrencilerin yüksek din öğretimi yönelimlerinde baskın ve direkt bir aile ve çevre faktörü bulgulanmasa da, etkileme biçiminde dolaylı bir yönlendirme olması mümkündür. Konuyu açığa kavuşturmak amacıyla, araştırmada öğrencilerin aile tutumlarına yönelik soru ifadelerine yer verilmiştir. Bunlardan ilki anne ve babanın dini tutumları üzerinedir. Tablo 4'te örnekleme oluşturan öğrencilerin anne ve babalarının dini tutumlarına ilişkin ifadelerine gösterdikleri katılımın sayı ve yüzdeleri verilmiştir. Buna göre İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin en çok katılım gösterdiği seçenek anneler için % 57,4 ve babalar için % 45,5 oranla "İnanır ve dinin bütün gereklerini yerine getirir" kategorisi olmuştur. Bunu sırasıyla anneler için % 39,6 ve babalar için % 43,4 oranla "İnanır ve dinin bazı gereklerini yerine getirir" kategorisi izlemektedir. "İnançlı değildir" kategorisine hiçbir katılım gerçekleşmemiştir. Bu sonuç göstermektedir ki, öğrencilerin okul tercihi anne ve babaların dini tutumları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle, din öğretimi kurumlarına giden öğrencilerin annelerinin yarıdan fazlası, babalarının da yarıya yakını "İnanır ve dinin bütün gereklerini yerine getirir" kategorisine giren ve oldukça dindar sayılabilecek bireylerdir. Geriye kalanların büyük bir kısmı da "İnanır ve dinin bazı gereklerini yerine getirir" kategorisindeki geleneksel dindar sınıfına dâhildir. Bu kurumları tercih eden öğrencilerin dindar ailelerden geldiği ve kurumlardaki din öğretiminin aile etkisini destekleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Şu halde aile, yüksek din öğretimine yönelimi etkileyen önemli bir faktör olmaktadır.

Tablo 4: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Dini Tutumları

Anne - Baba	Dini Tutum	Sayı	Yüzde
Anne	İnanır ve dinin bütün gereklerini yerine getirir	58	57,4 %
	İnanır ve dinin bazı gereklerini yerine getirir	40	39,6 %
	İnanır ama dinin gereklerini yerine getirmez	3	3,0 %
	İnançlı değildir	0	0,0 %
Baba	İnanır ve dinin bütün gereklerini yerine getirir	45	45,5 %
	İnanır ve dinin bazı gereklerini yerine getirir	43	43,4 %
	İnanır ama dinin gereklerini yerine getirmez	11	11,1 %
	İnançlı değildir	0	0,0 %

Anket uygulanan öğrencilerin ailelerinde din eğitimi kurumu mezunu bulunma durumu incelenmiştir. Öğrencilerin “Ailenizde kurumsal din eğitimi alan var mı?” sorusuna “evet” ve “hayır” şeklinde verdikleri cevaplara göre sayı ve yüzdeleri tablo 5’te verilmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi’nde öğrenim gören öğrencilerin yarısından fazlasının (% 57,4) ailesinde kurumsal din eğitimi alan kişi bulunmaktadır. Bu durum, öğrenim görülen yüksek din öğretimi kurumu ile ailede benzer bir kurumdan mezun olan kişi bulunması arasında yakın ilişki olduğunu, öğrencilerin öğrenim kurumu tercihi konusunda bu kişiler tarafından yönlendirilmiş ya da bu kişilerden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Ailede kurumsal din eğitimi almış kişi bulunmasının din eğitimine yönelimi etkileyen önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Ailede Din Eğitimi Kurumu Mezunu Bulunma Durumu

Ailede Din Eğitimi Kurumu Mezunu	Sayı	Yüzde
Ailede din eğitimi kurumu mezunu var	58	57,4 %
Ailede din eğitimi kurumu mezunu yok	43	42,6 %

Yüksek din öğretimi kurumu mezunlarının istihdam alanları olması bakımından, örneklem kapsamındaki öğrencilerin ailelerinde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı bulunma durumu incelenmiştir. Öğrencilerin “Ailenizde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri alanında görev yapan var mı?” sorusuna “evet” ve “hayır” şeklinde verdikleri cevaplara göre sayı ve yüzdeleri tablo 6’da verilmiştir. Buna göre, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun (% 61,4) ailesinde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı yoktur. Öğrencilerin ailelerinde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı bulunma durumunun din öğretimi kurumu tercihlerinde etkin olmadığı düşünülmektedir. Buradan, kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanlarının aile fertlerini bu kurumlara yönlendirme konusunda kayda değer bir misyon üstlenmediği de anlaşılmaktadır.(Pakdemirli, 2015).

Tablo 6: Ailede Kurumsal Din Eğitimi ya da Din Hizmetleri Çalışanı Bulunma Durumu

Ailede Kurumsal Din Hizmeti	Sayı	Yüzde
Ailede kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı var	39	38,6 %
Ailede kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı yok	62	61,4 %

Ortaya çıkan bu sonuç, nedenleri açısından irdelenmeye değer görülmüş, kurumsal din eğitimi ve din hizmetleri çalışanlarının mesleki aidiyet durumları araştırılmıştır. Bu bağlamda, meslekî aidiyeti belirlemeye yönelik 39 maddelik derecelendirmeli soru ifadelerinden oluşan beşli likert tipi yapılandırılmış anket formu hazırlanmıştır. ‘Meslekî Aidiyet Ölçeği’ olarak adlandırılan ve Manisa ilinde görev yapan din hizmetleri çalışanları ile Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerine uygulan ölçek, ‘yönetsel, örgütsel ve mekânsal’ aidiyet olmak üzere üç faktöre ayrılmıştır. (Keskin ve Pakdemirli, 2016) Din hizmetleri çalışanları ile Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinin mesleki aidiyete ilişkin ifadelerle katılım düzeyleri doğrultusunda tespit edilen ortalamalar ve standart sapma değerleri tablo 7’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, Meslekî Aidiyet Ölçeği ortalama puanlarının din hizmetleri çalışanlarında 3,48 değerinde, Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinde 3,25 değerinde kaldığı görülmektedir. Nötrün biraz üzerinde olan bu değerlere bakıldığında, örneklemi oluşturan bireylerin Meslekî Aidiyet Ölçeği ifadelerine güçlü bir katılım göstermediklerini söylemek mümkündür.

Tablo 7: Din Hizmetleri Çalışanları ve Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenleri Meslekî Aidiyet Ortalama Değerleri

Meslekî Aidiyet Ölçeği	Din Hizmetleri Çalışanları		Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenleri	
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma
	3,4833	,59007	3,2537	,58193

Farklı boyutları ile meslekî aidiyet düzeyinin daha detaylı olarak çözümlenmesi, sayısal veriler yardımıyla örneklem kapsamındaki bireylerin meslekî aidiyet düzeyinin zayıf ve güçlü yönlerinin açığa çıkarılmasını sağlayabilecektir. Ölçek faktör değerlerinin yer aldığı tablo 8 üzerinden bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır. Tabloda Meslekî Aidiyet Ölçeği faktör ortalamaları ve standart sapma değerleri bulunmaktadır. Faktör ortalama değerleri meslekî aidiyetin farklı yönlerini net olarak göstermekte ve yorumlamayı mümkün kılmaktadır. Buna göre, en yüksek ortalama puana sahip faktör, din hizmetleri çalışanlarında 4,05 değeri, Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinde 3,89 değeri ile meslekî örgüt aidiyetidir. Diğer faktör boyutlarında iki grup farklılaşmaktadır. Meslekî mekân aidiyeti din hizmetleri çalışanlarında 3,29 değeri ile ikinci sırada yer alırken, Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinde meslekî mekân aidiyeti ortalaması (2,78) ve meslekî yönetim aidiyeti ortalaması (2,84) birbirine yakın ve nötrün altında bulgulanmıştır. Din hizmetleri çalışanlarında en düşük değer ise 2,84 ile meslekî yönetim aidiyetindedir. Bu sonuç, örneklemi oluşturan bireylerin meslekî aidiyet oranındaki düşüklüğün göstergesi olmakla birlikte, her iki grupta da özellikle yönetsel sorunların varlığına işaret etmektedir.

Tablo 8: Din Hizmetleri Çalışanları ve Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenleri Meslekî Aidiyet Faktör Ortalamaları

Meslekî Aidiyet Ölçek Faktörleri		Din Hizmetleri Çalışanları		Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenleri	
		Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma
1	Meslekî Yönetim Aidiyeti	2,8466	,84216	2,8450	,88064
2	Meslekî Örgüt Aidiyeti	4,0547	,50951	3,8914	,76448
3	Meslekî Mekân Aidiyeti	3,2996	,81227	2,7820	,78314

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yüksek din öğretimine yönelimi etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışmada, öncelikle örneklemi oluşturan öğrencilerin alan aidiyetine ve yüksek din öğretimi tercihinin ilişkili ifadelerine katılım düzeyleri değerlendirilmiştir. Ulaşılan ilk sonuçlar, öğrencilerin alan aidiyet ortalamasının (3,95) ve alan tercih ifadeleri ortalamasının (3,66) nötrün üzerinde yüksek olduğunu ve alan tercihinin büyük ölçüde bireysel kararlar ve bilinçli biçimde gerçekleştiğini göstermiş, bu tercihe yönlendirilme olasılığını denetleyen ifade ise nötre yakın (3,04) olarak bulgulanmıştır. Bu değer, Korkmaz'ın (2010) 2,37 ortalama puanına karşılık gelen %47,4 oranındaki ifadeye katılım yüzdesinden yüksek bir değer olarak dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin yüksek din öğretimi tercihlerini etkileyen en önemli üç sebep değerlendirildiğinde öğrencilerin 'dini ilimlerde bilgi edinerek DKAB öğretmeni olmak ve bu yolla dini konularda toplumu aydınlatmak' şeklinde bilinçli bir hedefle tercih yaptıkları anlaşılmaktadır. Tercihle aile yönlendirmesi burada da alt sıralarda yer almıştır. Bu sonuçlara bakarak, Koç (2003), Korkmaz (2010), Özdemir ve Kavak (2012) ve Öz (2014) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına benzer şekilde, öğrencilerin yüksek din öğretimi tercihlerinde din alanına yönelik bireysel eğilimlerin ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Pakdemirli (2015) tarafından yapılan bir çalışmada İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin tüm-dindarlığa ilişkin ortalama puanlarının 4,42 değeri ile yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin yüksek din öğretimi yönelimlerinde baskın ve direkt bir aile ve çevre faktörü bulgulanmasa da, etkilenme biçiminde dolaylı bir yönlendirme olasılığı göz önüne alınarak, çalışmada öğrencilerin aile özelliklerine yönelik soru ifadelerine yer verilmiştir. Burada, öğrencilerin dini yönelimlerinin ve okul tercihlerinin

anne ve babaların dini tutumları doğrultusunda gerçekleştiği net biçimde ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, din öğretimi kurumlarına giden öğrencilerin anne ve babaları dindar sayılabilecek bireylerdir. Bu sonuç, aile etkisinin yüksek din öğretimine yönelimi etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Konuyu açığa kavuşturmak amacıyla öğrencilerin ailelerinde din eğitimi kurumu mezunu bulunma durumu ile kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı bulunma durumu da incelenmiştir. Buna göre, anket uygulanan öğrencilerin yarısından fazlasının (% 57,4) ailesinde kurumsal din eğitimi alan kişi bulunmaktadır. Korkmaz'ın (2010) bulguları ile benzerlik arz eden bu veriler, öğrencilerin yüksek din öğretimi yönelimlerinde bu kişilerden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Bu durumda, ailede kurumsal din eğitimi almış kişi bulunması din eğitime yönelimi etkileyen önemli bir faktör olmaktadır. Ancak öğrencilerinin çoğunluğunun (% 61,4) ailesinde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı olmadığı görülmüş, ailede böyle bir kimse bulunmasının yüksek din öğretimi yöneliminde etkin olmadığı tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile, kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanlarının aile fertlerini yüksek din öğretimine yönlendirme konusunda kayda değer bir misyon üstlenmediği anlaşılmıştır (Pakdemirli, 2015). Bu bağlamda, din hizmetleri çalışanları ile Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri öğretmenlerinin mesleki aidiyet durumları araştırılmış ve örnekleme oluşturan bireylerin Meslekî Aidiyet Ölçeği ifadelerine güçlü bir katılım göstermedikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ailesinde kurumsal din eğitimi ya da din hizmetleri çalışanı olan bireylerin yüksek din öğretimi yönelimlerinin bu kişilerden negatif yönde etkilendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak araştırmanın, “Yüksek din öğretimi tercih eden öğrencilerin alan aidiyet düzeyleri düşüktür.” ve “Öğrenciler devlet kadrolarına kısa sürede atanabilmek için yüksek din öğretimi alanına yönelmişlerdir.” şeklindeki denenceleri doğrulanamazken, “Öğrencilerin yüksek din öğretimi alanına yönelimlerinde aile etkisi söz konusudur.” şeklindeki denencesinin doğrulandığını söylemek mümkündür. Ancak bu etki, zorlama ya da baskı biçiminde değil, bireylerin dini eğilimlerine yön veren dolaylı bir etki biçimindedir.

Araştırma, Bahadır'ın (2010b), Bahçekapılı'nın (2013), Dillen'in (2007), Ekşi'nin (2006), Hökelekli'nin (2006), Kaya'nın (2001), Klavuz'un (2005), Stachel'in (2003), Taylor'ın (2015) tespitlerini desteklemekte ve din alanına yönelik eğilimde aile rolünü ön plana çıkarmaktadır. Dini değerlerin bilinçli ve istekli koruyucusu olan aile, bireyin dini kimlik gelişimindeki en önemli faktör olmaktadır. Buna bağlı olarak, gençlerin dini yöneliminde anne babanın dini tutumları önemli bir model oluşturmaktadır. Birey, sosyalleşme sürecinde ailenin dini tutum ve eylem modellerini gözlemlemekte ve özdeşleşme yoluyla kimliğinin bir parçası haline getirmektedir. (Pakdemirli, 2015) Aile ortamında dine yönelik güdülenmelerle dini temelleri atılan birey, yine aile çevresinin indirekt etkisiyle dini ilimler ağırlıklı bir yükseköğretim programına yönelmektedir.

KAYNAKÇA

Alptekin, D. (2012). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik*, Ankara: Nobel Yayınları.

Ay, M. E. (2000). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarından beklentileri. Bulunduğu eser: Doğan, M., Ay, M. E., Arıbaş, S., Kula, M. N., Köylü, M., Albayrak, A. ve diğerleri (Eds.) *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (ss. 73-117). İstanbul: Ensar Neşriyat.

Bahadır, A. (2010). Dindarlığın kaynakları. Bulunduğu eser: Hökelekli, H. (Ed.) *Din Psikolojisi* (ss. 46-69). Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri: İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: İlke Yayınları.

Çelikkaya, H. (1998). *Eğitim Sosyolojisi* (2. Baskı). İstanbul: AlfaYayınları.

Dillen, A. (2007). Religious participation of children as active subjects: Toward a hermeneutical-communicative model of religious education in families with young children. *International Journal of Children's Spirituality*, 12(1), 37-49.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ekşi, H. (2006). Din eğitimi, gençlik ve kişilik. Bulunduğu eser: Hökelekli, H. (Ed.) *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* (ss. 181-216). İstanbul: DEM Yayınları.

Erdem, F. ve İşbaşı, J. Ö. (2001). Eğitim kurumlarında örgüt kültürü ve öğrenci alt kültürünün algılamaları. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 1, 33-57.

Hökelekli, H. (2006). Gençlik ve din. Bulunduğu eser: Hökelekli, H. (Ed.) *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* (ss. 9-34). İstanbul: DEM Yayınları.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kaya, M. (2001). İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12-13, 43-78.

Keskin, R. ve Pakdemirli, M. N. (2016). Mesleki aidiyet ölçeği: Bir ölçek geliştirme, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2571-2578.

Klavuz, M. A. (2005). Anne-baba örnek davranışlarının çocukların ve ergenlerin dini kişiliğinin oluşumuna etkileri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2), 41-58.

Koç, A. (2003). İlahiyat fakültesi (ilâhiyat lisans programı) öğrencilerinin sorunları ve beklentileri. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2), 25-64.

Korkmaz, M. (2010). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülteyi tercih nedenleri: Erciyes üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği. *Bilimname*, 18(1), 167-204.

Öz, A. (2014). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin kurumsal aidiyet düzeyi (aibü ilahiyat fakültesi örneği). *dergıabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi)*, 2(4), 54-64.

Özdemir, Ş. ve Kavak, R. (2012). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi bölümü öğrencilerinin eğitim-öğretim ile ilgili beklentileri (Atatürk ve Erciyes üniversiteleri örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 529-551.

Pakdemirli, M. N. (2015). *Genç Dindarlığı ve Din Eğitimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Stachel, G. (2003). Günümüz ailesinde din eğitimi. (Çev. Ş. Özdemir). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(3), 173-192.

Taylor, R. E. (2015). Responsibility for the soul of the child: The role of state and parents in determining religious upbringing and education. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 1-21.